

---

*kőműves kelemen fia**

Rádiójáték

DÉR ZOLTÁN

Szereplők:
Kőműves Kelemen
Dávid, a fia
Petar
Ákos
Simon
Marko
Bán
Kőművesek

1. jelenet

ZENE: *(mélyhegedűkre, gordonkákra hangszerelt, ünnepélyes, baljós; falat bontó szekercék tompa kopogása; vízcsobogás, mely egyben a kísérőzene vissza-visszatérő alapmottója. Hirtelen elhalkul, s elhangzik a mottó)*

Tizenöt kőműves esszetanakodék,
Magos Déva várát hogy fölépítenék,
Hogy fölépítenék fél véka ezüstér,
Fél véka ezüstért, fél véka aranyér.

* A *Tiszatáj* című, Szegeden megjelenő folyóirat, 1973. szeptemberi számában *Kőműves Kelemen* címmel szintén megjelent egy dráma. Szerzője a tragikusan elhunyt, nagy tehetségű Sarkadi Imre. Az itt olvasható hangjáték szellemében és egyes részleteiben is szembeötlően hasonlít Sarkadi művére. Ezért jelezni kell, hogy hangjátékom 1970-ben készült, 1971-ben részt vett az Újvidéki Rádió pályázatán, 1972-ben a rádió be is mutatta, s egy évvel később ezzel szerepelt az országos szemlén, amelyet május 4-étől 9-éig Ohridban tartottak meg. Az érintkezés tehát véletlen, pontosabban szólva titka a korszerűséglet, és az írói hajlam mélyebb rétegében rejlik. Közlése remélhetőleg e titok megfejtését is elősegíti. — A szerző megjegyzése.

Déva városához meg is megjelöntek,
Magos Déva várhoz hozza is kezdöttek,
Amit raktak délig, leomlott estére,
Amit raktak estig, leomlott röggelre.

(A mottó még be sem fejeződik, messziről egyre erősödő kürtszó hangzik. A mottó utolsó sorai már a kürtszóval versengve hangzanak, egyre erősödnek tehát a vers és a kürt párhuzamos szólamai, s a végén paták és lótás-futás zajába torkollnak. A zajból kihallatszó foszlányok: A bán jön! Ő személyesen! A nagyúr!)

KELEMEN: *(szorongással, de emelt hangon)* Isten hozott, nagyúr! Isten hozott, s hisszük, hogy a szerencse is jelen van kíséretedben.

BÁN: Mivelhogy rátok férne, ugye, Kelemen mester? Csakhogy az egyezésben én nem garantáltam se a szerencsét, se a csodát. Ezüstben egyeztünk és aranyban, s annyiban, amennyit kértetek. És a híd még mindig csonka.

KELEMEN: Megbocsáss, nagyuram, elkészült időre, mint ígértük, de a tegnapi ár, a jégzajlás újra megrokkantotta a középső pillért. Mi sem értjük, uram. Mintha rontás ülne ezen a hidon.

BÁN: Ti sem értitek! Jégzajlás, rontás! Közben a túloldali részeket nap mint nap fosztogatja a török. Legértékesebb birtokunk ebek harmincadjára kerül, asszonyok, gyermekek százait rabszíjon hajtják délre. S én, a bán, itt vesztegeljek, mert ti az ördöggel vagytok elfoglalva.

KELEMEN: Könyörgöm, nagyúr! . . .

BÁN: Elég volt, mester, — nekem ne könyörögj. Nekem a híd kell, s méghozzá egy héten belül. Ha nem készül el, mindnyájan meghaltok. Irgalomra ne számítsatok, — nagyobb kincs is veszett itt mostanában miattatok. Hát így dolgozzatok.

KELEMEN: *(a többiekkel együtt ismét fölmorajló pata- és vonulászajban)* Igen, uram! Jaj, irgalmas isten! Megcsináljuk, uram!

2. jelenet

ZENE: *(ugyanaz, mint az első jelenet előtt, de fokozatosan halkulva ér véget).*

PETAR: Megmondtam előre, hogy ez a hely nem jó hidverésre.

ÁKOS: Átokverte hely. Az örvény is visszájáról kavarog.

PETAR: Nem az átok miatt, hanem mert itt nagyobb a víz esése, de a meder alja egyenetlen.

KELEMEN: De értsétek meg, a bán ide akarta a hidat. Itt a legvéd-

- hetőbb, s én sem bántam, mert itt a legkeskenyebb a folyó.
- SIMON: Dolgoztam a Pón, a Rajnán, az Oderán, de ilyen ördögi vízről még nem is hallottam.
- ÁKOS: Én bizony hallottam. Van egy híd a Drinán, rontás volt azon is, de végül mégis megkötötték a pillérvöveket. Persze vérrel. Embervérrel.
- MARKO: Igen, én is hallottam, s tudjuk mindnyájan: ha nincs erőnk a rontás ellen, a vér, az segít.
- SIMON: Igen, a vér, más emberek vére, ez az ultima ratio, a végső megoldás. De hát csak a végső, s addig még más-sal is megpróbálkozhatunk.
- ÁKOS: S ha az sem sikerül, a mi vérünkből sajtol rontásúzó maltert majd az a mester, aki tudja, hogy az ördögön nem lehet olcsón kifogni.
- SIMON: Az ördögön talán nem, de a bánon igen. Építsünk a pillérek elé hullámtörőt. Ezt a jégzajlást kibírja. Jövőre pedig, ha újra jön a jég (*Hangját lehalkítja*), hol lesznek akkor már a hídépítők?!
- KELEMEN: Ezen a világon. És nevük azok száján, akiknek erre a hídra szükségük van.
- MARKO: Jól beszélsz, mester, de a munka kezdetekor nem volt ilyen éber a lelkiismereted.
- KELEMEN: Miket beszélsz?
- ÁKOS: Igazat, Kelemen. Igazat. Mi már augusztusban el akar-tuk kezdeni, de te vártad, hogy forrjon ki az újbor, menjen el minden vándormadár.
- SIMON: Hagyd, Ákos! Mindenki maga tudja a magáét. Hallgassa-tok rám!! Csináljuk meg a hullámtörőt, s szedjük a sá-torfánkat. Átkoznak, ha jövőre majd összedől a híd? Hát átkozzanak! Jobb megátkozottan élni, mint sehogy. S kü-lönben is, három vármegyével odébb már hatályát veszti minden átok. Ott az isten is más nyelven ért. Kit érde-ke, hogy itt a bán s emberei miért vesződnek, ki ellen rázzák az öklüket?!
- KELEMEN: Például engem. Ez a híd nem egy a többi közül. Az ükunokám is ezen fog járni, rokonok, ismerősök. Az egész vidék. Csordák kelnek át rajta, és seregek. A mi serege-ink. Búzával, sóval rakott szekerek. A mi szekereink. Ez a híd a miénk. Tisztességünk áll vagy bukik vele.
- ÁKOS: Nem fog már túl nagyot esni.
- KELEMEN: Hogy érted ezt, Ákos? Mért hagytad abba? Nyelveddel együtt vonom ki a folytatást...
- MARKO: Magas lóról beszélsz, mester! Vigyázz, össze ne rogyjon alattad!
- KELEMEN: Akkor leesek, de akkor sem az arcomra, nem a szememre. Abba még belevághatod, ha van mit. Követelem, mond-játok meg, mi a bajotok velem.
- MARKO: Megmondhatjuk, mester, hisz épp eleget próbálgattuk a hátad mögött. Megmondhatjuk, hogy míg az új bor ki-forrására vártál, nemcsak a vadlibák útrakelését lested,

hanem a pétervárad-i kapitány leváltását is. Megvártad, amíg ő is útra kel, nehogy a borod meg az asszonyod édességét ő kóstolgassa.

KELEMEN: *(fölugrik, dulakodás)* Ezért fizetsz te mocskos!

TÖBBEN: Ne hagyj! Emberek! Hahó! Hők te, még csakugyan szívére vette. Na, csituljatok, nyugodjatok. *(Lihegés.)*

PETAR: Nyugodj meg, Kelemen, és ne haragudj. Én eddig nem szóltam, és nagyon fájlalom, hogy így elvadult ez a tanácskozás. Pedig nekünk szót kell értenünk egymással, különben mind a tizenketten itt veszünk.

KELEMEN: Te is a képembe akarsz köpni, Petar? Hát...

PETAR: Nem akarok, Kelemen. Tudod, hogy mindig kitartottam melletted. A Dnyeperen is, mikor a bal lábam megfagyott. A hidak, amelyeket veled fölépítettem, egymáshoz ácsolva talán Bécsig is elérnének, de lásd be, hogy mindenkinek becses az élete.

KELEMEN: Mi köze Marko életéhez az én feleségemnek?

PETAR: Nehéz kérdés, Kelemen, keserű pohár, de ezt végre ki kell innunk. Mi úgy véljük, igen, hogy te az asszony miatt hűzad-halasztottad a munkakezdést, — s nem alaptalanul gondoljuk így.

KELEMEN: Láttátok a gondolataimat?

PETAR: Azt nem, de Zsuzsánnát és a kapitányt az erdő sűrűjében igen.

KELEMEN: Markóból az irigység beszél.

PETAR: Meglehet. Nem ő az egyetlen, aki ha Zsuzsánna oszlop lenne, szívesen mellé állna támasznak ebbe a jeges vízbe. De én, Kelemen, fél lábbal már Kharón ladikján, én is irigységből beszélek? És te magad? Belülről sose halltál ilyen beszédet?

KELEMEN: *(akadozva, összetörten)* Jól van, Petar! Ne civakodjunk. Nem is áll jól a büszkeség annak, akiben reszket a lélek. Csak hát férfiember, amíg mozdulni bír, nem tűrhet el ilyen szégyent. Pedig hát... nem a ti véretekkel? Nincs olyan híd, amely átvihetne engem ezen a szennyes vízen. Pedig mennyit építettem! Uram isten... Milyen gyönyörűeket, s micsoda vizek fölé! De belülről, mint a lápi fákat, szétrohasztott a mocsár. S lehet, hogy most már a tiszta folyókkal se bírok. Lám, ez a híd is! Jöhet felőlem már akár holnap a bán, vagy az ördög is. Megváltás lesz, ha nálánál hamarabb érkeznek. Csak hát őt nehéz megelőzni... Nincs több szavam, barátaim, a híd dolgát s mindnyájunkét kezetekbe teszem.

ÁKOS: Mondtam, hogy rontás ül ezen a hidon.

PETAR: Csak nem a víz ördögeitől ered.

ÁKOS: Kelemen szívét és elméjét rontotta meg. Láttam én már az elején. Tévedett a meder fölmérésében is. Faragta a követ, s nem oda nézett. A semmibe nézett. Nézd, most is csupa seb a keze. Boszorkány műve ez, s minket is elveszít, ha meg nem engeszteljük a hidak istenét.

ZENE: *(első akkordjai már Ákos szövege alatt indulnak. Aztán fokozatosan erősödnek, a végén fortissimo szól, s benne a kalapácsok tompa kopogását imitáló motívum egyre kíméletlenebb)*

3. jelenet

ZENE: *(az előbbivel azonos, de hirtelen megszakad, s fölhangzik az új mottó)*

Megint tanakodék tizönkét kömíjes,
Falat megállítani, hogy lössz lehetséges,
Mig elvégre ilyen gondolatra jöttek,
Egymás között szoros egyességet töttek:
— Kinek felesége legelőbb jó ide,
Szép gyöngén fogjuk meg, dobjuk bé a tűzbe,
Keverjük a mészbe gyöngö teste hamvát,
Avval állítsuk meg magos Déva várát.

ZENE: *(az előző dallam, de békéssé simul, s az álsiker ünnepélyességével úszik el)*

ÁKOS: Akkor hát kezdhetjük a sátorbontást. Ezzel a hiddal már nem lesz több dolgunk.

SIMON: Húsz ágyúval, ötven szekérrel és ezer lovassal zúdult át rajta a bán, s meg se nyikkant. Még a folyó is megszeledült, a jégzajlás is elállt a látlán.

ÁKOS: Az áldozat miatt, fiam, az áldozat miatt. Nagy hatalom a vér, szépasszony vére különösen. Attól az ördög is elgyöngül.

PETAR: Ne beszéljünk erről, barátaim. Kelemen úgy is élő halott. Azért is ment el azon a napon a kőfejtőtől, mert érezte, hogy Zsuzsánna jönni fog. Ne beszéljünk erről. Megépítettük isten akaratából, és ámen. Sok itt a járókelő, kíváncsi, bámész katona, csavargó, — meghallhatják. Rossz hírünk támad. Volt elég bajunk, s ki tudja, Kelemen is mit forral. Szedelőzködni és hallgatni! Lám, ott is jön egy siheder.

SIMON: Az ám, méghozzá igencsak ismerős. Ha jól látom, Dávid, Kelemen mester fia.

(Közelgő ló dobogása.)

PETAR: Csakugyan az, Dávid. Szakasztott az anyja. Mit monduk néki, uram isten?!

DÁVID: *(leugrik a lováról)* Adjon isten, Petar bátyám, Simon, Marko! S mindnyájuknak. Látom, szerencsét hoztam. Vagy már hozni se kellett? Megragadták az üstökénél?

PETAR: Hát úgy valahogy, fiam.

DÁVID: Ez hát a híd! *(Lelkesen, szinte egy lélegzetre.)* Eláll a szavam. Mintha a szemközti partokból nőit volna ki!

Szirtcsoport a folyó fölött. Pedig már rossz hírek jártak róla. Ugye nehéz volt, Petar bátyám! Anyám is azért jött, hogy kedvet hozzon apámnak.

PETAR: Bizony nehéz volt. A zajlás is sok bajt csinált.

DÁVID: S ennyi pillér! Ilyen szeszélyes mederben! Mint egy vár boltívei! Apám már otthon is érezte, hogy nehéz dolguk lesz ezzel a híddal. A kertünk mögötti patakon kicsiben meg is építette. S képzeljék (*Lehalkítja a hangját.*), a múltkori fellelkesedés után a középső pillér megrokkant. Hú, ha megtudja! A híres hídépítő! Azt már mondani sem merem, hogy nekiláttam: mértem, számítottam, s újjáépítettem az egészet.

PETAR: És sikerült?

DÁVID: Azóta nem volt fellelkesedés.

PETAR: Itt is jó az idő, békés a víz, mióta elkészültünk.

DÁVID: A tiszta munkát, a remekművet az istenek is tisztelik, — de megyek is már apámékhoz. Látom, ott a hajlékuk. Na, viszontlátásra!

ZENE: (*fájdalmas, de inkább elégikus, mint zaklatott, bár a kopogás elmosódva most is hallatszik. Erősebben a vízcsobogás egyenletes zenéje*)

4. jelenet

ZENE: (*az előbbi. Elhalkul, s pengetős hangszeren idegesebb akkord jelzi az új fejleményeket. Ebbe vág bele a mottó*)

Kőmíjes Kelemön mikor hazamöne,
Az ő kicsi fia jöve véle szömbe.
— Isten hozott haza, kedves édősapám!
Hol maradt, hol maradt az én édősanyám?
Az ő édesapja neki így felele:
— Hadd el, fiam, hadd el, hazajő estére.
— Istenem, Istenem, este is eljőve,
Mégis édősanyám még haza nem jöve!
Apám, édősapám! mondja meg igazán,
Hogy hol van, hogy hol van az én édősanyám?

ZENE: (*az előbbi, de a mottó végétől egyre idegesebben, követelőzően erősödik*)

KELEMEN: Megmondtam. A bán halált ígért mind a tizenkettőnknek. S a középső pillér nem akart megkötni. Áldozat kellett, az ősi törvény értelmében annak az asszonynak a vére, aki legelőször hozzánk érkezik.

DÁVID: (*zokog*)

KELEMEN: Szörnyű ez, iszonyú, fiam, de bele kell nyugodnunk. Látod, azóta áll a híd. Hacsak ez az új jégzajlás... De

- nem, nem lehet, hogy leomoljon, amiért ilyen nagy árat fizettünk.
- DÁVID: *(közben is, most is zokog)*
- KELEMEN: No csitulj, nyugodj meg, kisfiam! Hiszen lassan igazi ember leszel. Át kell venned a kalapácsom. A törvényt nem miértünk hozzák, fiam. Vagy ha miértünk, nem úgy, hogy mindig, mindenkinek jólessék, ami a nevében történik. Emberöltök óta így volt: vér kell a malterbe, ha a munkába ördög avatkozik.
- DÁVID: *(tompá fájdalommal, ellenségesen)* Vagy ha kontár a mester.
- KELEMEN: Miket beszélsz, szegény gyermekem? Nekem tán nem fáj, hogy anyád az áldozat, de mit tehettem? Kifogott rajtunk a folyó, és tizenkettőnk élete volt a tét.
- DÁVID: És ha újra összeomlik? Kit áldozol fel akkor? És azután, ha az ördögnek ismét romboló kedve támad?
- KELEMEN: Nem engedheti azt a jó isten, fiam.
- DÁVID: S valami szilárdabb biztosítékot nem tudnál te, a mester?
- KELEMEN: Vigyázz, fiam, megver az isten!
- DÁVID: Hát verjen! Hadd verjen. Akinek az én édes jó anyám vére kellett, mit is várhatnék tőle? Mészbe keverni, kövek közé égetni az ő drága arcát. A virágok is megfordultak utána, boldog volt, aki vele szólhatott; a tányérok, a poharak is énekeltek, mikor hozzájuk ért. Nincs olyan híd a világon, amiért ember ilyen árat fizethet.
- KELEMEN: Az isten tudta, miért követelt ilyen árat.
- DÁVID: Az isten, mindig az isten. Ha az ember gyöngye vagy hitvány, mindig az istenre hivatkozik. Meg a törvényre. Hogy így kellett történnie. Hát tudd meg, hogy én ezt az egész áldozatmesét nem hiszem.
- KELEMEN: És azt sem hiszed, hogy Ábrahám már-már föláldozta Izsákot?
- DÁVID: Már-már. De aztán meggondolta.
- KELEMEN: A jó isten.
- DÁVID: A jó isten, aki az apai lélekből szólt hozzá. Bezzeg neked nem volt füled ilyen sugallatra.
- KELEMEN: Nekünk — sajnos — foghatóbb alakban, a híd megrokkanásában adta tudtul akaratát az úr. Reszkettem érte, féltettem.
- DÁVID: S most elnézed, hogy seregek vonuljanak át a vérével épült hídon, s haja foszlányait a jeges víz... Jaj, édesanyám! Ha kibontotta, még alig néhány éve is, mint egy aranyfüggöny, egészen betakart. Milyen ember vagy te, apámuram, és milyen mester, hogy cinkos lehettél ebben a... ebben a gyilkosságban?...
- KELEMEN: Most már elég! Így is tovább túrtam a leckéztetést, mint szabad lett volna. A gyász, a fájdalom a gyermek joga. De én hidépítő mester vagyok, tetteim magasabb érde-

kek döntik el, s felelni is ezek szerint fogok. A gyermek és a férj megátkozhatja az isteneket, de a mester fejezt hajt a törvények előtt.

DÁVID: Az volt a baj, hogy a mesterséget is mindig ilyen job-
bágylélekkel művelted. Mutatósan megcsináltad azt, amit
valaki valahol már megalkotott. Ulánacsináltad.

KELEMEN: A hidépítés nem széphistória, nem a hazard képzelet te-
repe. Itt a biztonság létérdek, itt a kipróbált megoldás
a legjobb.

DÁVID: S ha egy kipróbálatlan folyón csődöt mond a kipróbált
megoldás, az ördögre lehet háritani a felelősséget.

KELEMEN: Ezt nem tűröm. A híd áll, láthatod, s ha eszed megza-
varta, ami történt...

(Izgatott, pánikszerű dörömbölés.)

MARKO: *(kintről)* Kelemen mester, hallod? Kelemen mester! Is-
mét megrepedt a híd!

KELEMEN: Jézus-Máriám!

(Ijedt futkározás zaja.)

MARKO: Már ökölnyi a repedés. És egyre szélesedik.
*(A kinti zajban kiáltások: A csáklyákat! A csáklyákat!
— Szétverni a nagyobb jégtáblákat! — Nem segít itt
már semmi! (Óriási robaj: hidomlás robaja.)*

HANGOK: Vége! Irgalmas isten, vége!

*(Vízcsobogás, jégzajlás hangjai, melyek zenébe torikoll-
nak.)*

5. jelenet

(Tompá kalapácsütések zaja, zene nélkül.)

KELEMEN: Hagyjátok abba. Ez a munka csak arra jó, hogy ne áll-
jon a kezünk, s hogy az eszünk vesztelgelhessen. El kell
dönteni, mit tegyünk.

SIMON: Menjünk innen, amíg nem késő, s minél messzebb a bán
közeléből.

PETAR: Csakhogy az isten meg a törvény mindenütt utolér.

MARKO: Ugyan, öreg, hagyd már ezt a papolást! Az a lényeg,
hogy a bán elől mi már el nem futhatunk. A híd védel-
mére visszahagyott hajdúk nemcsak a hidra vigyáznak.

KELEMEN: Nincs tehát mit tennünk, a hidat újjá kell építeni.

PETAR: S most már vér nélkül.

ÁKOS: Nem fog sikerülni.

MARKO: Vérrel sikerülni fog, Ákos? Nosza, akkor üzenj a fele-
ségedért, meg a menyedért, az unokáért. S üzenjünk
mindnyáján a sajátjainkért, hogy jöjjenek, csak jöjje-
nek, mert a tizenkét kőműves csak vérrel tud hidat épí-

- teni. Jöjjenek csak, jöjjenek, — a végén aztán már híd se kell, hullákkal rekesztjük el ezt a nyomorult folyót.
- KELEMEN: Befejezted, Marko? Helyes. És semmi szükség eltúlozni a bajt. Anélkül is elég súlyos. Dühöngeni egyelőre itt csak nekem volna jogom. De hagyjuk. Más most a teendő. Újra át kell gondolni a híd egész szerkezetét.
- MARKO: Hát csak gondold, mester, de ne hidd, hogy amit kifőzöl, vakon megcsináljuk. Nem hiszünk benned, Kelemen.
- ÁKOS: Így van.
- SIMON: Menjünk innen, barátaim. Nem megy, és kész. Ahányan, annyi felé. A katonákat meg lehet fizetni, a murkánkért mindenütt akad szállás és pártfogó. Esedezem, emberek! Hagyjuk itt ezt a megrontott folyót!
- KELEMEN: Felőlem akár mehetünk is. Nem a magam örömére, nem saját dicsőségemért szeretném befejezni ezt a hidat, sőt, ha már itt tartunk, megmondhatom: a fejem jövője miatt sem aggódom. Ehhez képest az a szomorú tény, hogy nem bíztok bennem, már csak olyan, mint lúszúrás egy betegnek, aki tudja magáról, hogy menthetetlen. Ha szavazni kellene a bizalomról, Marko, én és veled szavaznék. Én sem bízom már magamban.
- ÁKOS: Akkor mért szegődöttél ilyen munkára és a mi bőrünkre? Könnyű is volna: ha beáll a csőd, összeomlaná. Játszani a meghasonlottat. Mi azonban hidépitők vagyunk, nem grófkisasszonyok, akik szerelmi bánatukban megutálják a világot és klastromba vonulnak. Aki á-t mondott, Kelemen, annak b-t is kell mondania, vagy ismerje be, hogy kontár, s menjen a pokolba.
- KELEMEN: Rendben van, Ákos, megyek a pokolba, vagy ahova akarjátok. De ha a híd mégis megépül, és vér nélkül, akkor amit előbb elkövettünk, az gyilkosság, ezzel — gondolom — ti is számoltok. Te, az áldozat főpapja, biztosan.
- ÁKOS: Zsarolni akarsz, Kelemen?
- KELEMEN: Miért zsarolnálak, te nyomorult? Mit nyerhetek én a te bőrdön? Itt már mindnyájan: ti is, én is csak veszítünk. De szenvedni ettől már csak ti fogtok.
- MARKO: Most én mondom, hogy kár így eltúlozni a bajt. Kelemen föladta a játszmát, tudomásul vesszük, bár piszok dolog, hogy mégis nekivágott. De a világnak azért nincs vége. Úgy tudom, hogy Dávid éjjel-nappal, mióta a híd leomlott, a jó megoldáson dolgozik.
- PETAR: Én meg úgy, hogy már meg is találta.
- SIMON: Könnyű azt mondani. Sose épített még hidat.
- MARKO: Attól még megtalálhatta, hiszen pendelyes kora óta ve-lünk meg megtalálhatta, hiszen pendelyes kora óta ve-lünk meg, s a patakot teleépítette hidakkal.
- ÁKOS: Játékhidak. Itt viszont a fejünkre megy a játék.
- KELEMEN: Ez biz igaz. *(Nyomatékkal.)* Mindenképpen.
- SIMON: Te sem bízol a fiadban?
- KELEMEN: A mesterre nézve szégyen, de apa is vagyok, s így nem túl nehéz beismernem, hogy Dávid elképzelése meg-

győző. Merészebb, mint a miénk, de a folyó minden szé-
szélyével számol.

PETAR: Röviden szólva: kifog az ördögön.

ÁKOS: Hogyhogy? Az ördögön? Az nem lehet.

PETAR: Ő úgy képze-
li, hogy a pillérek messzebb álljanak egy-
mástól, s akkor a meder közepére nem esik egy sem, s a
jégzajlás és az áradás is szabadabban futhat le.

SIMON: De akkor mi lesz a terheléssel? Mondtam én, hogy ilyen
nagy folyóra csak fahíd való.

KELEMEN: A bán viszont azt mondta, hogy kőhid kell, mert ő em-
lékszik, hogy elődje, Zrínyi gróf, milyen könnyen égette
föl az észéki hidat. Mikor még a töröké volt. Most már
a miénk a nagy folyók melléke, s olyan híd kell, amit
egy farka szpáhi nem égethet föl.

PETAR: A terhelés? Na igen. Dávid úgy képze-
li, hogy szabályo-
san szögletes kövekből építenénk a boltíveket, így a kö-
vek pontosabban, szorosabban fognák egymást, kevesebb
szerep hárulna a habarcsra, s ezenkívül az oszlopok
alatti kőtorlaszt is megkötnénk. Na persze, nem vérrel.
Aztán cölöpfalat csinálnánk fából az oszlopok köré. Azt
a víztől úgyse lehetne fölégetni.

ÁKOS: Fontoskodás. A würzburgi Majna-híd, a prágai Károly-
híd kőből épült, s ma is áll, támpillérek, cölöpfalak nél-
kül is.

KELEMEN: És persze jégzajlások nélkül.

PETAR: Ezenkívül Dávid jóval keskenyebb mellvédeket akar, s
bástyát csak a hídfőknél, ami révén felére csökkenne a
híd érzékeny pontjára nehezedő súly.

MARKO: Kezdem érteni, és hiszem is, hogy meg lehet csinálni.

KELEMEN: *(gúnyosan)* Áldozat nélkül?

ÁKOS: Bizony, ezt be kell kalkulálni. Megbántódna az isten, ha
nélküle akarnánk kifogni az ördögön.

(Kürtszó, lódobogás, fegyverzaj.)

KELEMEN: Itt a bán!

PETAR: Szűz Máriám!

SIMON: A nagyúr!

PETAR: Na vén csuhás, most már elmélkedhetsz az ördögről.

BÁN: *(a hirtelen beállt csöndben a lovához)* Hó, na, nyughass,
te bolond!

KÖMŰVESEK: Isten hozott, nagyúr! Dicsértessék! Légy üdvözölve,
uram! Irgalmazz, uram!

BÁN: Na jól van. Ne reszkessetek. Láttam a hidat, s emlék-
szem az ígéretemre. Be is váltanám, csakhogy nekem
nem hullák, hanem híd kell. Ezért hát megkérdem, de
úgy feleljetek, hogy aki becsap, fölösen megkeserüli:
meg tudjátok csinálni ezt a hidat, vagy sem? Kelemen,
beszélj!

KELEMEN: Azt hiszem, igen, uram, de ne engem kérdezz.

BÁN: Hát ki az istennyilát?

PETAR: A fiát, nagyúr, Dávidot.
 MARKO: *(kiáltva)* Dávid, hé, hahó! A nagyúr van ott, a híd dol-
 gában...

DÁVID: Megyek már! *(futás zaja)* Jövök. Dicsértessék, nagyúr!
 BÁN: Te volnál az a csodamester, aki megbír az ördöggel?
 DÁVID: Az ördöggel nincs dolgom, uram. A folyót azonban ki-
 ismertem, s a követ is, amivel dolgoznunk kell.

BÁN: Apád tán nem ismerte?
 DÁVID: Imerte, amiket ismert. De ez más folyó. Más az alapré-
 teg, a hordalék, más a víz természete, s a kő is. Abám-
 uram nem számolt azzal, hogy ezek együtt hogy visel-
 kednek.

BÁN: S te igen?
 PETAR: Tanúsítom, uram, hogy a fiú terve szerint jó és tartós
 híd építhető.

TÖBBEN: Mi is tanúsítjuk, uram.
 ÁKOS: Ha isten segít, uram.
 BÁN: Na igen, az sosem árt, de nem szeretem az ilyen meg-
 szorításokat.

DÁVID: Én sem, uram, bár félem az istent. De nem hiszem, hogy
 hidak ügyével vesződne. A magunk szakállára terveztem:
 a folyó, kő, habarcs, s a mi munkánk — ezzel számolok.

ÁKOS: Micsoda beszéd! Ide jutottunk!? Ördög beszél belőled, te
 pogány!

DÁVID: Belőled, öreg, meg a sötétség, mely fél attól a nagyobb
 sötétségtől, amely rád borul, ha kiderül, hogy vér nél-
 kül is megépülhet a híd.

ÁKOS: Ördögfajzat, mint az anyja, himboszorkány! Kénköves
 tűz veti szét azt a hidat, amit ilyen síheder épít.

PETAR: A jóslat joga most nem a tiéd, Ákos. Hogy ki köti meg a
 követ, vagy mi köti meg, arról neked kellene a legmé-
 lyebben hallgatnod.

ÁKOS: Bármi köti meg, csak isten ırgalmából kötheti.
 KELEMEN: Egy héttel előbb még pontosabban és szigorúbban jelöl-
 ted meg az üdvözítő matériát.

PETAR: Hagyjuk ezt, Kelemen!
 ÁKOS: Ellenem acsarkodik, mintha én rendeltem volna el az
 áldozat törvényét.

KELEMEN: Nem te, ez szent igaz, de érvényhez te segítetted, s olyan
 buzgón, hogy más se mert ellene szólni.

ÁKOS: Aki hisz az engesztelő ritusban, az szükségképpen buzgó.
 És én hiszek. Aki nem hitt, s mégis részt vett benne, azt
 állítsátok pellengére.

DÁVID: Igen. Ez így hibátlan erkölcs: külön az együgyűek és
 megszállottak számára.

MARKO: De hogy az ilyenek törvénykező szerephez juthassanak,
 ahhoz a mester csődje kellett.

ÁKOS: Igen, akkor ő se lázadt ilyen hevesen a törvény ellen.
 BÁN: Elég legyen! Ha bajotok van egymással, intézzétek el a
 céhen belül. A hídról beszéljete. Öreg! Te mint véle-
 kedsz?

- PETAR: Nehéz ügy ez, nagyuram! Nemhogy én, a kegyelmes püspök úr se igen tudná kibogozni, mesterség, férfigyön- geség, híd és gonosszág mennyiben vélkes abban, hogy ide jutottunk. De ezen kár is vesződünk. Dávid terve a fontos. Azt kell megvalósítani.
- BÁN: S mi az akadály?
- ÁKOS: Semmi uram! Semmi. A rítus se okozhat fönnakadást, van arra mód sokféle.
- DÁVID: Erről szó sem lehet. Csak vér nélkül építék.
- ÁKOS: Azt most már nem lehet. Mintha egy ima félben ma- radna, s folytatása trágársággal elegyülne, mintha su- nyin, istent becsapva akarnánk üdvözülni.
- BÁN: De hát hogy képzeled, te bölcstanisznya?
- ÁKOS: Van rá mód, uram! Akár azok közül valaki, akiket most ejtettél foglyul, s úgylis halálra szántál, vagy... akár egy gödölye vére. Az is megtenné.
- BÁN: Nem bánom, legyen a gödölye, csak csináljátok.
- DÁVID: Így nem lehet, uram!
- BÁN: Az árgyelusát, te kölyök, s ti hitvány kontárok itt mind- annyian! Most már vége a türelmemnek. Tudod-e, hogy apád fejével játszol?
- DÁVID: Tudom, uram. S ha leüttetnéd, nem élném túl én sem, pedig ítéleted nem lenne nagyon igaztalan. De a gödö- lye vérével nem építék.
- PETAR: Értelek én, fiam, de te is lásd be: mi az a gödölye? S Ákosnál jobban senki sem ért a mézshez, ez önmagában is megér egy gödölyét.
- DÁVID: Nem lehet, Petar bácsi.
- ÁKOS: Mondtam én, hogy istentelen, azért ilyen megátalkodott.
- DÁVID: Nem azért, hanem azért — s ezt jó, ha te is tudod, nagy- úr! —, azért, mert ebbe a hídba az én anyám véré- t keverték. És összeomlott. Ha isten kívánta volna így, ak- kor hegyomlást is megkötött volna az a vér. Hidd el, nagyúr! Hiszen ő értett is a hegyek meg a folyók nyel- vén. Ha mosott, fehér karját tréfálkozva csobogta körül a patak; a nappal úgy nézett szembe, mintha ismernék egymást. Kicsit hunyorogva, de kedves rosszallással, mintha erősebb lenne a fény, mint amiben ő és a nap megegyeztek. Az ő meleg piros véré- t keverték mézshez, s a híd mégis leomlott. Tunyaság, vakhit, az apám lelki nyavalyái, a képzelet kiszikkadása, gyávaság és sötétség, — ez volt itt a baj, nagyúr. Ezért kellett mindezt elfe- dezni, varázsszernek az anyám vére. Pedig a csoda, ha lehetséges, itt rejlik a szívünkben, eszünkben s a tenye- rünkben. És én innét, magunkból, a munkánk- ból akarom megteremtetni. Anyám emlékéért is, és azért, hogy embe- rek tehetetlensége, hitványsága miatt embernek soha többé ne kelljen meghalnia.
- BÁN: Megértelek, fiam. És azt is tudom, hogy az ilyen munká- hoz nemcsak sebes járású értelem, de erős szív és ma- kulátlan kéz kívántatik. Az öreget ezért, s mindazokat,

akikben poshadt a lélek és béna a munkakedv, most magunkkal visszük. Helyettük udvarunk legjobb építészeiből s az ügyesebb jobbágybarkácsokból új embereket hozunk. A többi a te dolgod. Mi hiszünk benned. Már csak hamudombok és csontok jeleznék, hogy nép virágozott itt valaha, ha kudarcok és vereségek után az ördög talpát nyalták volna eleink. Az ördög s a romlás ott lesz úrrá, ahol az ember elgyengül. Aki érti a dolgát, s erős a szíve, annak bokájához simul az ördög is. *(Elmenőben.)* Hát így legyen...

ZENE:

(a már ismert, de oldottabban, fölszabadultabban)

Vége